

Gripen skarpt

En JAS 39 Gripen beväpnad med en skarp attackrobot typ RB 75 Maverick taxar ut till start under övningen Focus.

Foto: Peter Llander/Försvarets bildbyrå

sköt i Focus

AV PETER LIANDER

Focus är en stor samövning mellan flygvapnet och luftvärnet. I år var det första gången som JAS 39 i Gripen var med.

Övningen avslutades med en skarpskjutning med attackrobotar mot markmål i Vidsels skjutområde.

Årets upplaga av övningsklassikern Focus genomfördes under två veckor i mars. Focus är en samövning mellan flygvapnet och luftvärnet, med rötter i 1970-talet. Efter några års uppehåll återupptogs övningen förra året med lyckat resultat. Det goda erfarenheterna har visat på övningens stora betydelse och årets övning – Focus 00 – är den största för flygvapnets del under året.

Övningsledare var generalinspektören för flygvapnet, generalmajor **Jan Jonsson**. Personellt svarade luftvärnet för det största deltagandet, 250 officerare och 1100 värnpliktiga samt cirka 500 fordon av varierande slag. Från flygvapnet deltog cirka 200 personer. Materiellt fanns 57 flygplan till förfogande, huvudsakligen Viggen men för första gången i Focus också JAS 39 Gripen och FSR 890.

Under övningens första halva, kallad för-Focus, transporterades luftvärnsförbanden till sina grupperingsplatser i övre Norrland. I detta skede engagerades flygvapnets transportflygdivision med TP 84 Hercules i stor omfattning.

För flygstridsförbanden innebar den första övningsveckan förberedelser med övningsflygningar inför övningens huvudfas.

Bland deltagarna från flygvapnet fanns personal och materiel från samtliga flottiljer. Armén representerades av samtliga luftvärnsregementen, men också K 3 i Karlsborg med obemannade spaningsflygfarkoster (UAV). Bland övriga deltagare märktes Helikopterflottiljen, FMV:Prov

och Försvarets Forskningsanstalt (FOA).

Det fanns också en civil aktör med i övningen, nämligen Saab-Nyge Aero. Företaget bedriver normalt målflygverksamhet åt armén och marinen samt utländska kunder. De deltog nu för första gången i en övning arrangerad av flygvapnet. Uppgiften var att ge luftvärnet elektronisk bakgrundsstörning.

– Focus är den optimala övningen, tyckte major **Claes Silwerplatz** från Lv 7 i Boden och syftade på den stora mängden system av skiftande karaktär som användes.

Alla på samma bas

Jämfört med tidigare år genomfördes Focus 00 delvis enligt en ny modell. Alla flygande enheter samt flygstridsledarna var denna gång baserade på F 21 i Luleå. Tidigare har de olika divisionerna varit baserade på olika krigsbaser.

Att ha alla flygande enheter på samma bas vid större övningar är vanligt förekommande utomlands. Fördelen är att piloter och flygstridsledare lättare kan kommunicera med varandra när flygpasset planeras. Det blir också ett bättre och snabbare utbyte av erfarenheter genom att de snabbt kan diskuteras direkt efter varje flygpas.

Dessutom var övningen utformad med två olika scenarion. Liksom tidigare år var förutsättningen att slå tillbaka mot ett väpnat angrepp. Nytt för i år var att det även fanns ett scenario som gick ut på att öva och kontrollera flygvapnets förmåga att verka i ett internationellt sammanhang.

Övervakningsuppgift

Luftvärnet hade grupperat sina förband i områdena runt Vidsel och Jokkmokk. Dessa platser blev målen dit flygvapnets insatser koncentrerades. Utanför områdena fanns särskilda sektorer där Saab-Nyges målflygplan av typerna Lear Jet och MU-2B flög med sin störutrustning.

I det internationella scenariot var huvuduppgiften att spaningsdivisionen skulle övervaka att en nation följde ett ingånget fredsavtal. Avtalet medgav att landet fick ha luftvärn grupperat på sitt territorium, men bara på särskilt överenskomna platser

som inte heller fick döljas. Avtalet krävde också att någon flygverksamhet inte fick förekomma över området.

Samverkan

Så här kunde genomförandet av ett flygspaningsuppdrag gå till under Focus:

För att spaningsflyginsatsen skulle kunna genomföras utan onödiga risker krävdes en operation i samverkan med andra flygförband. Hela det aktuella lufttrummet övervakades av en flygande spaningsradar FSR 890. Radarbilderna länkades ner till en stridsledningscentral i Uppsala, som i sin tur sände den vidare till stridsledningscentralen (StriC) i Luleå.

Därefter skickades den nyutvecklade telekriksversionen av Viggen, SK 37E, in i området. Dess uppgift i övningsspelet var att trycka ner luftvärnshotet med störning och simulerade signalsökande robotar.

I området mitt emellan Vidsel och Jokkmokk gick en gränslinje som markerade flygförbudszonen. Här upprättade två rotar med JA 37 Jaktviggen varsin så kallad CAP, Combat Air Patrol, ett beredskapsläge i luften i den händelse zonen skulle kränkas.

Genom särskilt överenskomna luftleder, "korridorer", flög därefter AJSF 37 Viggen in mot målområdet och genomförde sitt fotouppdrag. När detta var klart bytte alla stridsflygplan sedan roller och agerade mål åt luftvärnsställningarna runt Jokkmokk. På så sätt blev övningsutbytet större för luftvärnet.

I likhet med förra året fanns det representanter för flygvapnet och luftvärnet hos varandras förband, för att snabbt kunna rapportera om utfallet efter varje flygföretag. I år hade de tekniska hjälpmedlen hunnit förbättras. Resultatet kunde därför snabbt lämnas till de berörda och med ett mera omfattande innehåll än tidigare.

Omfattande telekrig

Karaktäriserande för verksamheten i båda scenariorna var den omfattande telekriksverksamheten. Överstelöjtnant **Anders Dickmark** är chef för flygvapencentrums telekrikssektion:

– Det taktiska tänkandet måste hela

Luftvärnets agerande i strid planeras och analyseras i en funktionscentral. Närmast ses major Björn Bellarp, Lv 6 i Halmstad, major Kenneth Modigh och kapten Per Fredriksson från Lv 7 i Boden.

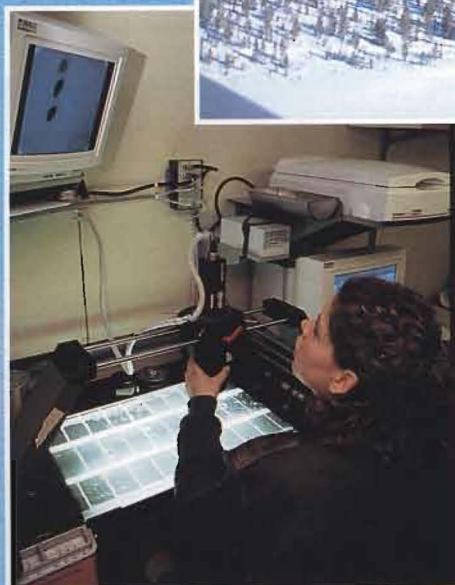
En rysk luftvärnsanläggning typ SA-6 användes under Focus. Den hade hyrts från Tyskland. Foto: Lars-Åke Siggelin/Försvarets bildbyrå

Piloterna Håkan Syrén och Erik Waidele planerar nästa flygpas.

*AJSF 37
Viggen
utrustad med
motmedel-
skapslar på
låg höjd under
ett flygspä-
ningsuppdrag.*

*Underrättelseassistenten Emma Andersson
analyserar bilder från ett flygspaningsuppdrag.*

Tidig morgon – en JAS 39 bogseras ut ur hangaren.

Foto: Lars Åke Siggelin/Försvarets bildbyrå

Bilder: Peter Liander/Försvarets bildbyrå

Bilder: Peter Liander/Försvarets bildbyrå

JA 37D Jaktviggen taxar ut till start. Flygplanet närmast är utrustat med motmedelskapseln U-95 under höger vinge.

tiden utvecklas. Under Focus har personalen fått möjlighet att prova sin förmåga att använda telekrigssystemen.

– Flyget och luftvärnet duellerar mot varandra. Flyget använder sina system för att störa luftvärnet. Deras personal övar sin förmåga att agera i en telestörd miljö och använder luftvärnssystemens störskyddskretsar för att minimera störningens inverkan.

I den övningsdel som avsåg försvar mot väpnat angrepp utnyttjade attack- och spaningsflygdivisionerna SK 37E Viggen som eskortstörare mot luftvärnet.

För att ge ytterligare realism i luftvärnshotet användes en rysk luftvärnsanläggning av typ SA-6, som hyrts från Tyskland. Anläggningen var specialutrustad med datorer som användes för att analysera exakt vad som hände i SA-6-systemet

met när det blev utsatt för störning från flygplanens motmedelsutrustningar. Omvänt kunde datorerna användas för att analysera hur varnings- och motmedelssystemen i Viggen, Gripen och Hercules reagerade på SA-6.

– Erfarenheterna kommer att vara värdefulla i den händelse att svenskt flyg kommer att agera utomlands.

I varnings- och motmedelssystemen finns så kallade hotbibliotek. I dessa finns lagrat digitala signaturer som kännetecknar olika radarsystem. I praktiken innebär det att om ett flygplan blir radarbelyst, kan varningssystemet identifiera vilken typ av radar det är. Men det förutsätter att hotbi-

Flygvapnets generalinspektör Jan Jonsson var övningsledare för Focus. Här i samspråk med Peter Svensson och Håkan Alm i en fototolkropp.

blioteket är uppdaterat. Ansvariga för uppbyggnaden av hotbiblioteken är Försvarmaktens Telekrisstödenhet i Stockholm. Personal från enheten fanns på plats under Focus.

– En stor fördel, säger Anders Dickmark. Med sin datautrustning kunde de direkt efter ett flygpass analysera och identifiera felaktigheter i biblioteken. Efter en omprogrammering får hotbiblioteken bättre kvalitet.

Prov och utveckling

En stor övning som Focus ger bra tillfällen att prova de olika systemens kapacitet. Här följer några exempel:

För luftvärnets del var det viktigt att

Carabas-radarn är avsedd för markmålsspaning och provades av FOA under Focus på en TP 86 Sabreliner.

FSR 890, till höger användes för spaning mot luftmål. På bilden avisas flygplanet inför dagens flygningar.

Major Robert Björklund (t v), den förste divisionspilot som avfyra en skarp RB 75 Maverick under Focus, tackar den ansvarige flygteknikern löjtnant Leif Fransson.

Flyg- och luftvärnsradar stördes med elektroniska motmedel från den tvåsitsiga SK 37E Viggen (ovan).

Det civila företaget Saab Nyge Aero svarade för den elektroniska bakgrundsstörningen mot luftväret. De använde flygplanstyperna Lear Jet och MU-2B (t v).

pröva ledningsfunktionen, som är under stark utveckling. Likaså bedrevs prov med det nya systemet RBS 23 Bamse.

Jaktdivisionen Quintus Röd från F 17 i Ronneby deltog med JA 37D Jaktviggen. Divisionens yngsta piloter var i avslutningskedet av sin grundläggande flygslagsutbildning och fick nu för första gången tillfälle att öva i större sammanhang.

De mer erfarna piloterna jobbade mycket med att utveckla förmågan att utnyttja den långräckviddiga jaktroboten RB 99 AMRAAM samt den nya motmedelskapseln U95. En annan uppgift var att utröna om det var möjligt att upptäcka de nya UAV:erna med hjälp av jaktradarn – vilket gav ett positivt utfall.

I flygvapnets internationella insatsför-

band ingår en fototolktrupp. Dess uppgift är att framkalla och analysera filmerna som tas med Viggens flygspaningskameror. Nato ställer krav på att resultatet ska vara klart på 45 minuter.

På den tiden som spaningsflyget var en viktig del i invasionsförsvaret utbildades det värnpliktiga fototolkarna. Men eftersom Viggens spaningssystem varit på väg ut har det inte skett på flera år. Här finns det därför ett stort utbildningsbehov, när nu systemet fått en renässans.

Gripen skjuter skarpt

Av stort intresse var naturligtvis också att JAS 39 Gripen för första gången deltog i en stor övning utanför hemmabasen F 7 i Sätenäs. På plats fanns tio flygplan med flygande personal från divisionen Gustav Röd samt taktik- och utvecklingsgruppen, TU JAS39.

Under Focus var det attackuppgifterna som fick en framträdande roll och båda enheterna övade anfall med bombkapseln DWS 39. Divisionen använde också markmålsroboten RB 75 Maverick i sina attackupdrag.

TU JAS passade på att utnyttja den kraftfulla närvaron av luftvärn till prov och utvärdering av VMS, varnings- och motmedelssystem.

För första gången på många år fick ordinarie förbandspiloter också tillfälle att skjuta skarpa robotar i samband med en storövning. Under hela avslutningsdagen sköts det skarpt med Maverick-robotar. RB 75 har TV-målsökare och avfyrades mot mål i Vidsels skjutområde. De flesta från Gripen men också ett mindre antal från AJS 37 Viggen.

För övningsledningen återstår nu ett digert arbete med att utvärdera erfarenheterna från Focus. Det är en viktig del i utvecklingen av både övningsformen och luftstridskrafterna som helhet.

– Personalens engagemang var stort och redan nu står det klart att Focus 00 var en framgång, säger biträdande övningsledaren överste **Christer Salsing**, Flygvapencentrum.

En RB 75 Maverick rullas fram till en Gripen inför skarpkjutningsmomentet.